

Landbrukskontoret for Hadeland

GRAN JEVNAKER LUNNER

LANDBRUKSPLAN FOR HADELAND 2018–2026

Endelig versjon med vedtak i kommunestyrene
Jevnaker, sak 22/18 - 22.03.2018
Lunner, sak 16/18 - 22.03.2018
Gran, sak13/18 - 05.04.2018

Forord

Landbruksplanen for Hadeland 2018-2026 er utarbeidet i samarbeid mellom landbruksnæringa, Landbrukskontoret for Hadeland og politisk nivå i alle tre Hadelandskommunene. Planen har vært på høring hos regionale myndigheter og vært lagt ut til offentlig ettersyn.

Planen har mål for en ønsket utvikling av landbruket på Hadeland. Det er formulert strategier og tiltak som regionen, kommunene og næringa må jobbe sammen om. Det er en prioritert handlingsplan for perioden 2018-2022.

Ved sluttbehandlingen av planen i kommunestyrene våren 2018 ble noen endringer vedtatt i Lunner og Gran. Disse er samlet på side 29, og må leses sammen med det øvrige plandokumentet.

Landbrukskontoret for Hadeland

Landbrukskontoret for Hadeland

Adresse Rådhusvegen 39, 2770 Jaren
Telefon 61 33 84 00
Telefaks 61 33 85 74
E-post postmottak@gran.kommune.no

Innhold

1. Innledning	5
1.1 Bakgrunn for planarbeidet	5
1.2 Formål.....	6
1.3 Planstatus	6
1.4 Arbeidsform	6
2. Status og utviklingstrender i landbruket på Hadeland	8
2.1 Antall landbrukseiendommer og driftsenheter/landbruksforetak	8
2.2 Sysselsetting	8
2.3 Verdiskaping	8
2.4 Jordbruksareal – Jordvern	9
2.5 Planteproduksjon.....	9
2.6 Husdyrhold.....	9
2.7 Utmarksbeite	9
2.8 Skogbruk	10
2.9 Bioenergi.....	10
2.10 Utmark og viltforvaltning.....	11
2.11 Økologisk landbruk og andelslandbruk	11
2.12 Bygdenæringer	11
2.13 Miljø- og klima	11
3. Muligheter og utfordringer i landbruket på Hadeland	14
3.1 Muligheter.....	14
3.2 Utfordringer.....	15
4. Visjon, mål og tiltak	18
4.1 Visjon.....	18
4.2 Hovedmål.....	18
4.3 Strategi og tiltak.....	19
5. Handlingsplan 2018 – 2022	26
Politisk behandling.....	30
Vedlegg.....	30

Landbruket på Hadeland

1. Innledning

Landbruket er viktig på Hadeland, både som næring og som kultur- og identitetsbærer. På Hadeland er 11 % av landarealene dyrket mark og 72 % produktiv skog. På landsbasis er disse tallene henholdsvis 3,2 % og 28 %.

Det tradisjonelle landbruket på Hadeland skaper årlig store verdier i form av mat og trevirke. I tillegg har vi mange tilleggsnæringer som er basert på landbrukets ressurser. Eksempler på dette er lokal matforedling, bioenergi, snøbrøyting osv. Landbruket produserer også viktige fellesgoder som matsikkerhet, bosetting og arbeidsplasser, områder for rekreasjon og friluftsliv, og miljøgoder som kulturlandskap og biologisk mangfold. Skogen og jorda sin funksjon som karbonlager trekkes også stadig fram i et klimaperspektiv.

Klima- og energiutfordringer er blant de største globale oppgavene vi står overfor i vår tid. Landbruket er en vesentlig brikke i det grønne skiftet som Norge må gjennom for å nå lavutslippssamfunnet i 2050. Behovet for mat, energi og materialer vil øke, og videre vekst og utvikling må skje basert på de biologiske verdikjedene - innenfor naturens tålegrenser. En økt satsning på Hadelandslandbruket vil være å «Tenke globalt og handle lokalt»!

Landbruksnæringa er i stor grad styrt av nasjonale rammebetingelser fastsatt i sentrale føringer og gjennom jordbruksavtalen. I jordbruksforhandlingene utformes innretningen på tilskudd, målpriser, importvern og skatteordninger, og store deler av inntektsmulighetene i jordbruket fastsettes der.

En skal likevel ikke undervurdere betydningen av lokalt engasjement. Gjennom forvaltning av lover, forskrifter og retningslinjer har kommunen et handlingsrom. Som planmyndighet og arealforvalter skal kommunen sørge for å ivareta landbruksressursene i et langsiktig perspektiv og er førsteinstans i alle jordvernspørsmål. Kommunen har også en rolle som samfunnsutvikler og kan, i samarbeid med næringa, legge til rette for en ønsket utvikling i landbruket, være initiativtaker og pådriver.

I denne planen brukes begrepet «landbruk» som samlebetegnelse for jordbruk, husdyrhold, hagebruk og skogbruk.

1.1 Bakgrunn for planarbeidet

I 2002 ble felles landbrukskontor for hadelandskommunene etablert. Siden den gang er det utarbeidet to regionale planer innenfor landbruksområdet, «Landbruksplan for Hadeland» fra 2004 som er en forvaltningsplan og «Næringsplan for Hadeland» fra 2008, som er en plan med satsningsområder og konkrete tiltak som landbruksnæringa og kommunene har jobbet sammen om.

Sittende regjering har lagt fram tre stortingsmeldinger, som omhandler politikk for utviklingen av ulike deler av landbruket. Disse er:

- Meld. St.11 (2016-2017) «Endring og utvikling- en fremtidsrettet jordbruksproduksjon»
- Meld. St. 6 (2016-2017) «Verdier i vekst – konkurransedyktig skog- og trenæring»

- Meld. St.31 (2014-2015) «Garden som ressurs – marknaden som mål – Vekst og gründerskap innan landbruksbaserte næringar»

De overordnede målene i disse dokumentene gir viktige føringer for lokalt planarbeid.

Ut fra utviklingen i landbruket og overordnede myndigheters føringer om satsing på det grønne skiftet og bioøkonomi er det behov for å revidere de eksisterende planene. Arbeidet med en ny regional «Landbruksplan for Hadeland» er forankret i den enkelte kommunes planstrategi, vedtatt i alle tre kommunene i 2016.

1.2 Formål

Formålet med landbruksplanen er å lage felles mål, strategier og tiltak for en ønsket utvikling av landbruket på Hadeland. Målet er at landbruksnæringa og kommunene på Hadeland skal jobbe sammen mot en felles ønsket utvikling.

Med planen ønsker man å vise handlingsrom og forankre prinsipper for lokal landbrukspolitikk. Kommunene har vedtaksmyndighet innen jordlov, konsesjonslov og skoglov. I tillegg har kommunene ansvar for arealforvaltningen gjennom plan- og bygningsloven. Hvordan kommunen bruker dette handlingsrommet har betydning for utviklingen av landbruket i regionen.

I tillegg ønsker man å skape interesse, oppmerksomhet og engasjement gjennom presentasjon av fakta og statistikk.

1.3 Planstatus

Planen utarbeides som en temaplan og skal behandles politisk i alle tre kommunene. Planen har vært på høring hos regionale myndigheter og vært lagt ut til offentlig ettersyn. Den vil ikke være juridisk bindende, men legge føringer for andre planer som utarbeides, der landbruket som næring eller landbrukets arealer berøres. Eksempelvis vil planen gi føringer ved revisjon av de tre kommunenes kommuneplaner, både samfunnsdelen og arealdelen.

1.4 Arbeidsform

Planarbeidet er forankret i planstrategiene for alle tre kommunene, og ordfører/rådmannsmøte 19. august 2016 ga sin tilslutning til følgende organisering:

Prosjekteier:	Landbrukskontoret for Hadeland
Prosjektansvarlig:	Leder av Landbrukskontoret for Hadeland, Einar Teslo
Prosjektleder:	Kjersti Andresen
Arbeidsgruppe:	Alle på Landbrukskontoret for Hadeland
Referansegruppe:	Styret i Landbrukets Fagråd Hadeland
Politisk involvering:	Regionrådet for Hadeland – jan 2017 Formannskap/KS i alle tre kommunene i jan/feb 2017 Endelig vedtak i kommunestyrene i mars/april 2018

Status og utviklingstrender

2. Status og utviklingstrender i landbruket på Hadeland

Vedlegg 1, «Fakta om landbruket på Hadeland» viser statistikk om utviklingen i landbruket for hver kommune, over flere år. I dette kapittelet oppsummerer vi de viktigste trendene.

2.1 Antall landbrukseiendommer og driftsenheter/landbruksforetak

Antall landbruksforetak, det vil si driftsenheter som driver aktiv landbruksdrift og søker produksjonstilskudd, var 462 i august 2015. 293 i Gran, 56 i Jevnaker og 113 i Lunner. Til sammen driver disse foretakene 111 659 dekar dyrket mark. I gjennomsnitt driver hvert foretak 242 dekar jordbruksareal.

Den generelle utviklingen er at det blir stadig færre driftsenheter og hver enhet driver mer jordbruksareal. Dette er effektivisering og et resultat av ønsket politikk nasjonalt. Reduksjonen i antall driftsenheter har de siste tre årene (2013-2016) gått saktere på Hadeland, enn i Oppland og i Norge som helhet. Reduksjonen på Hadeland har vært 3 %, i Oppland 7,4 % og i Norge 6 %.

Det totale produktive skogarealet på Hadeland er 800 000 dekar, fordelt på 900 skogeiendommer over 25 dekar. 540 eiendommer ligger i Gran, 125 i Jevnaker og 235 i Lunner. Gardsskogbruket utgjør 380 000 dekar, resten av skogarealet er fordelt på 4 allmenninger og 2 store private skogeiere.

Det er et særegent forhold mellom jordbruket og skogbruket på Hadeland fordi om lag halvparten av utmarksarealene er eid av bygdeallmenninger. Det vil si at det er jordbrukseiendommene som i fellesskap er eiere av allmenningene, og har blant annet beiterett i utmarka. Overskudd i allmenningene benyttes til bruksrettsytelser til eierne.

2.2. Sysselsetting

Statistisk sentralbyrås (SSB) sysselsettingsstatistikk sier at det 382 yrkesaktive i landbruket på Hadeland i 2015. 227 av disse er i Gran, 72 i Jevnaker og 83 i Lunner. Tallene omfatter personer mellom 16-74 år som var sysselsatt minst 100 t i løpet av året.

Tallene fra SSB viser at i Jevnaker og Lunner er ca. 2 % av all sysselsetting i landbruket, mens i Gran er dette tallet 3,5 %.

Antall årsverk i jordbruket og skogbruket på Hadeland er beregnet til å være henholdsvis 401 og 118 i 2014. (ØF-rapport 10/2016). Det er også estimert at hvert av disse årsverkene gir 1,1 årsverk ekstra i tilknyttede næringer og foredlingsbedrifter.

2.3 Verdiskaping

Markedsinntektene for jordbruksproduksjonen på Hadeland i 2015 er beregnet til 284 mill. kr. Tar en med markedsinntektene for tømmer, 57 mill. kr, og utbetalt produksjonstilskudd i 2015 på 79 mill., så blir førstehåndsverdien av landbruksproduksjonen på Hadeland 420 mill. kroner.

Det er også vesentlig verdiskaping knyttet til bedrifter som videreforedler landbruksprodukter. Som for eksempel Gran Tre KS, Strand Unikorn AS, Bjertnæs Sag AS og Brandbu Pølsemakeri.

2.4 Jordbruksareal – Jordvern

Antall dekar jordbruksareal i drift var i 2015, 111 659 dekar. Tilsvarende tall var i 1999, 118 752 dekar. Det betyr at det er 6 % mindre jordbruksareal i drift i dag enn for 16 år siden. Den viktigste forklaringen til dette er at det er gjennomført en mer presis kartlegging av alle jordbruksarealer (AR5), men det skyldes også at noen marginale arealer har gått ut av bruk. I tillegg har de store vegprosjektene på Hadeland (RV4 og E16) medført at til sammen ca. 950 dekar dyrket mark er blitt omdisponert i denne perioden.

2.5 Planteproduksjon

Den mest markante utviklingstrenden i planteproduksjon er at antall dekar korn er redusert fra 66 000 da i 2003 til 52 000 da i 2015 og at grasarealet har økt fra 33 000 da til 43 000 da i samme perioden. Antall dekar med potet er nær halvert fra 4 200 da 2003 til 2 300 da i 2015.

2.6 Husdyrhold

Antall bruk med melkeproduksjon er redusert fra 58 til 38 i perioden fra 2010-2016. På tross av dette, så har produksjonen økt i den samme perioden. Dette bekrefter den enorme effektivitetsutviklingen som har vært i denne produksjonen. Antall bruk med spesialisert kjøttproduksjon har økt de siste årene. Økningen i antall ammekuer har vært større enn nedgangen i melkeku slik at mordyrtalet på Hadeland har økt. I 2015 var det totalt 1 268 melkekuer og 1 775 ammekuer på Hadeland.

Saueholdet har hatt en positiv utvikling de siste fem årene og i 2015 var det 97 gardsbruk med sau.

For grovfôrbasert kjøttproduksjon har Hadeland hatt en positiv utvikling de siste 3 årene, sett i forhold til landsgjennomsnittet. Relativt sett har vi økt våre markedsandeler for disse produksjonene.

Antall gardsbruk med svineproduksjon er halvert de siste fem årene. Dette gjelder både smågrisproduksjon og produksjon av slaktegris.

Det har vært en økende interesse rundt birøkt og honningproduksjon de siste årene, og det er etablert flere foretak som driver birøkt som næring.

2.7 Utmarksbeite og rovdysituasjonen

Som følge av utviklingen i både storfe og saueholdet har bruken av utmarksbeite vært økende de siste årene. I 2016 var det ca. 2 100 storfe og 15 500 sau og lam, som beitet i Nordmarka og på Øståsen i Gran og Lunner.

Beitenæringa på Hadeland er organisert i fem beitelag, der det samarbeides om tilsyn og samling.

Den økonomiske verdien av utmarksbeite på Hadeland er beregnet til ca. 10 mill. kr. pr. år av Fylkesmannen i Oppland.

Problematikken rundt rovdyr og beitebruk har vært liten fram til 2013. Men i 2013, 2014 og 2015 har det vært bekreftede ulveangrep på Hadeland. 2017 ble ulveåret på Hadeland, noe som kostet landbruket og samfunnet mellom 25 og 30 millioner kroner. Ut fra utviklingen de siste årene ser det ut til at næringas og administrasjonens fokus på rovdyrproblematikk må økes.

2.8 Skogbruk

Hadeland har et aktivt skogbruk og skogressursene er bygd opp betydelig de siste årene. I følge skogbruksplanene fra ca. år 2000 var det en årlig tilvekst på ca. 280 000 m³ på Hadeland. Det hogges gjennomsnittlig 170 000 m³ industrivirke og ca. 20 000 m³ ved i året. Skogbruksplanene utarbeidet i 2017 viser en tilvekst på 368 000 m³. Den økte tilveksten kan i stor grad tilskrives det gode skogkulturarbeidet som særlig er gjort fra 60-tallet og fram til årtusenskiftet. Samlet avvirkning kan økes med 25 % til omkring 250 000 m³ årlig, tatt i betraktning nødvendige miljøhensyn og vanskelige driftsforhold.

I følge skogfondsregnskapet investeres det årlig 2-5 mill. kroner i skogkultur og 1-4 mill. kroner i skogsveger. Skogkulturen består først og fremst av planting og ungskogpleie, årlig settes det ut en halv million planter og drives ungskogpleie på ca. 5 000 dekar. De nye skogbruksplanene avdekker et stort behov for ungskogpleie og annen skogkultur.

Tømmerprisene har tilnærmet stått i ro de siste 30 år, så realverdien av tømmeret er halvert i samme periode. Dette gjør at skogen har fått stadig mindre verdi for skogeieren.

2.9 Bioenergi

Bioenergi har vært et satsningsområde på Hadeland i mange år. Allerede i 1986-87 utarbeidet NLH rapporter om bioenergipotensiålet på Hadeland. HABIOL og ØKOVARME ble etablert for produksjon og salg av bioolje og ferdig varme. Bedriftene var i forkant av utviklingen og bidro til rammebetingelser og marked for bioenergi, men overlevde ikke til markedene ble kommersielle.

Prosjektet Bioreg Hadeland (2003-2010) stimulerte til etablering av 10 større fyringsanlegg og en rekke gårdsvarme-anlegg. Nå er det over 90 bioenergianlegg på Hadeland. Disse leverer 75 GWh i året. 3 firma leverer i dag ferdig varme i fjernvarmeanlegg og punktvarmeanlegg (Miljøvarme Hadeland, Norske Varmeleveranser og Oplandske Bioenergi). Fra Energigården har vi fått en knoppskyting i firmaene Bioland og Biodrift, som bygger fyringsanlegg og produserer fyringsflis.

Etter 2012 har satsing på bioenergi på Hadeland flatet ut blant annet på grunn av lave strømpriser. I følge "Bioøkonomistrategien for innlandet" skal kommunene tilrettelegge for økt bruk av bioenergi til oppvarming av bygg og økt bruk av biodrivstoff. Dersom det blir utvikling av biodrivstoff-produksjon f.eks. på Treklyngen på Follum, vil dette ytterligere stimulere til økt aktivitet og bidra til et betydelig økt marked for skogsvirke fra Hadeland.

2.10 Utmark og viltforvaltning

Hadeland har store utmarksarealer som i dag er viktige friluftsområder for lokalbefolkningen og tilreisende, men også som ressurs der det kan høstes store verdier. Med utmark menes all udyrka mark som skog, myr, fjell og vann der naturlig dyre- og planteliv er dominerende.

I 2017 ble det rapportert felling av 126 elg, 46 hjort og 352 rådyr på Hadeland.

Milde vintre og feilslått forvaltning på slutten av 80-tallet og begynnelsen av 90-tallet medførte en kraftig vekst i elgstammen på Hadeland. For å tilpasse elgstammen til beitegrunnet har det vært nødvendig å redusere stammen kraftig. Det er fremdeles lave vekter og dårlig produktivitet, noe som tilsier at elgstammen fortsatt er for stor i forhold til beiteressursene.

2.11 Økologisk landbruk og andelslandbruk

Det har vært en politisk målsetting at 15 % av matproduksjon og forbruk av mat skal være økologisk innen 2020. Til tross for flere prosjekter og satsing på dette området, har man ikke nådd målet og i dag drives 3 % av jordbruksarealene på Hadeland økologisk.

I 2018 er det tre andelslandbruk på Hadeland, hvor alle driver økologisk.

2.12 Bygdenæringer

57 % av jordbruksforetakene på Hadeland hadde en eller annen form for tilleggsnæring til landbruksdrift i 2013 (ØF-rapport 10/2016) og verdiskaping var beregnet til 23,7 mill. kroner (bruttoprodukt).

Mangfoldet av tilleggsnæringer er stort på Hadeland, men vi har ingen fullstendig oversikt over ulike tilleggsnæringer, hvor mye de omsetter for eller hvor mange arbeidsplasser de utgjør.

Landbruket på Hadeland var tidlig ute med å satse på lokalmat. På begynnelsen av 2000-tallet hadde man et stabilt miljø, med mange produsenter tilknyttet. Mange av disse falt dessverre ifra, men i dag ser vi en ny vekst og satsing i lokalmatmiljøet. Lokalmat, kultur og opplevelser knyttet til landbruket, sammen med Hadeland sitt unike kulturlandskap, har et stort vekstpotensial.

2.13 Miljø- og klima

Landbruket er ei grønn næring, der all mat- og virkesproduksjon er basert på fotosyntesen og jordas egen produksjonsevne. Landbruket er bevisst på sitt samfunnsansvar og ønsker å være ei miljø- og klimavennlig næring.

Moderne landbruk, med effektive produksjonsenheter og metoder, gir miljøutfordringer som må tas på alvor. Utfordringene vi ser på Hadeland er særlig knyttet til utslipp av næringsstoffer til vassdrag.

Undersøkelser av bekker som er gjort i forbindelse med oppfølging av EUs vanndirektiv på Hadeland, viser at svært mange vassdrag ikke har tilfredsstillende vannkvalitet.

Hadeland har et rikt naturmangfold, av nasjonal verdi, knyttet til kulturlandskapet. Mye av dette krever aktiv skjøtsel eller tilrettelagt drift fra landbruket sin side, noe som krever tid og kunnskap.

Klimaendringene berører alle. Landbruket er ikke minst avhengig av klimaet og må tilpasse seg de endringene vi ser kommer. Et varmere og våtere klima, med mer vind og ekstrem- vær vil kreve tilpasninger i landbruket. Det er stor usikkerhet knyttet til dette og det vil gi både utfordringer og muligheter.

På nasjonalt nivå står landbruket for 8 % av klimagassutslippene. På kommunalt/ regionalt nivå står landbruket for en vesentlig større andel av utslippene. Næringa må så langt som mulig ta sin del av utslippsreduksjonene. Samtidig er landbruket en del av løsningen, ved å bruke biomasse som substitutt for fossile ressurser, og ved å øke karbonopptak og lagring.

Beregninger gjort ved hjelp av Energigårdens energi- og klimakalkulator viser at energibruken i landbruket kan reduseres med ca. 20 % og utslipp av klimagasser med ca. 20 %, forutsatt gjennomføring av et sett med tiltak.

Muligheter og utfordringer

3. Muligheter og utfordringer i landbruket på Hadeland

På bakgrunn av status og utviklingstrender er næringas muligheter og utfordringer oppsummert i dette kapittelet. Innspillene kommer fra arbeidsgruppa, referansegruppa og fra politikernes involvering.

3.1 Muligheter

Den nasjonale satsingen på bioøkonomi og de grønne næringene, setter landbruk- og matproduksjon på dagsorden i større grad nå, enn i de siste tiårene. Under er Hadelandslandbrukets fortrinn oppsummert.

Naturgitte forutsetninger

- Hadeland har svært gode naturgitte forutsetninger for tradisjonelt jord- og skogbruk.
- Hadelands beliggenhet, nær de store befolkningskonsentrasjonene rundt Oslo, er et stort fortrinn for utvikling av landbrustilknyttede tjenester og direktesalg av landbruksvarer.
- Hadeland har vakre kulturlandskap – som gir muligheter for opplevelseslandbruk og å øke antall tilreisende/turisme.
- Hadeland har befolkningsvekst og er et aktivt og attraktivt område. Det er positivt for rekrutteringen til landbruket.
- I skogbruket er det potensial for økt virkesproduksjon, ved å ta ut større andel av tilveksten.

Aktive miljøer

- Vi har stor produksjon og aktive produsentmiljøer innen melk, storfe-, sau- og svineproduksjon, samt skogbruksdrift.
- Grovfôrbasert kjøttproduksjon (storfe og sau) har hatt en positiv utvikling de siste årene, sett i forhold til gjennomsnittet i Oppland og landsgjennomsnittet. Relativt sett har vi økt våre markedsandeler for disse produksjonene.
- Vi har hatt en økende bruk av utmarksbeite, og det er fortsatt potensial for økt bruk av utmarksbeite.
- Utvikling av hytteområder i alle tre kommunene gir muligheter for økt salg av landbruksprodukter og tjenester lokalt.
- Vi har et aktivt lokalmatmiljø med stort potensiale for videre utvikling. (Årets lokalmatgründer 2016!)
- Hadeland har et aktivt bioenergi-miljø med mange små og større anlegg og mye kompetanse, med Energigården som spydspiss.
- Hadeland har fem godkjente «Inn på tunet» tilbydere.
- De siste to årene er det etablert tre andelslandbruk og to produsenter av småplanter/nytteplanter for hagebruk og urbant landbruk.
- Hestemiljøet på Hadeland er stort både innen travsport og ridning.
- Vi har et aktivt birøkterlag, og etter hvert flere som driver honningproduksjon som næring.
- Fusjonen mellom Grantre og Gausdal Bruvoll sag gir spennende utviklingsmuligheter for trebearbeidende industri de kommende åra.

Organisering

- Landbruksnærings lokale kompetanse- og utviklingsarbeid er godt organisert gjennom Landbrukets Fagråd Hadeland (LFH). LFH er en organisasjon eid av til sammen 27 bedrifter og organisasjoner som er tilknyttet eller jobber mot landbruket. Formålet er å styrke landbruket på Hadeland ved å sette i gang og samordne rådgivningstiltak innen landbruket i regionen. Denne måten å organisere rådgivnings- og næringsutviklingsarbeid på i landbruket, er unik for Hadeland.
- Hadeland har et godt organisert veiledningsapparat og bra tilbud for å støtte oppunder gründere og nyetablerere.

Omdømme og rekruttering

- Hadeland har mange positive gardbrukere med tro på framtida.
- Kulturlandskap - flere tusen år med aktiv landbruksdrift har gitt Hadeland et særegent og vakkert kulturlandskap. Et avgrenset område; «Granavollen – Tingelstadhøgda – Røykenvik» har status som Nasjonalt verdifullt kulturlandskap. Fylkesmannen ønsker å gjennomføre en prosess for at deler eller hele dette området får status som «Utvalgt kulturlandskap».
- Hadelandspoteten er kjent og har et navn langt utover Hadelands grenser, særlig Kerrs Pink
- Arbeidskraft fra Hadeland har godt renommé
- Økt interesse og engasjement for matproduksjon, og bedret status for bonden, letter rekrutteringsarbeidet
- Dyktige gardbrukere har bedre muligheter for inntjening. Dette letter også rekrutteringen til næringa.
- Større krav til kompetanse gjør det mer interessant å være bonde.

Klima

- Klimaendringer kan gi lengre vekstsesong og muligheter for produksjon av nye sorter og større avlinger
- Landbrukssektoren kan motvirke klimaeffekten ved å øke karbonlagringen i skog og jord.
- Hadeland har et stort råstoffpotensial for bioenergiproduksjon (GROT).

3.2 Utfordringer

I landbruket er det noen nasjonale overordnede utfordringer, som Hadelandsregionen i liten grad kan påvirke og som ikke kan løses innad i regionen. Her ser vi i hovedsak på utfordringer som næringa selv og kommunene på Hadeland kan påvirke.

Beliggenhet og struktur

- Nærheten til Oslo og andre godt betalte arbeidsmarkeder gir sterk konkurranse om arbeidskraft.
- Det er press på dyrket mark, særlig rundt tettstedene og i forbindelse med samferdselstiltak.
- Hadelandslandbruket består av små enheter – mange er for små til å skape en arbeidsplass – og for små til å skape rasjonell landbruksdrift – gjelder både jord og skog.

- Mye leiejord gir økt risiko for at arealer brukes ekstensivt. Blant annet ved at grøfting ikke vedlikeholdes og kantsoner ikke skjøttes, samt også økt transport.
- Mange skogteiger eies i sameie, noe som medfører lite engasjement.
- Enkelte utmarksområder har for høyt beitetrykk.
- Færre som driver aktiv drift, og færre med tilknytning, gir liten forståelse for landbruket.
- Hadeland har lite miljø for konvensjonell grønnsaksproduksjon.
- Hadeland har lite miljø for økologisk landbruk.

Kompetanse og utdanning

- Mange mangler grunnleggende agronomikompetanse.
- Moderne landbruk er svært kompetansekrevene – i tillegg til produksjonen du driver, må du være tekniker, økonom, bedriftsleder m.m.

Rekruttering

- Begrensede muligheter for ferie- og fritid er en utfordring for rekruttering.

Infrastruktur

- Svake veger, både private-, kommunale og fylkesveger som ikke er tilpasset dagens tømmerbiler og landbruksmaskiner er en utfordring for transport og logistikk.

Skogbruk

- Manglende og/eller forsømt skogkulturtiltak, særlig i gardsskogene, gir dårlig verdiutvikling.
- Det er mye råte i granskog på kalkrike og tørkeutsatte områder.
- Motivasjon og engasjement hos skogeiere er ofte liten fordi skogen betyr lite økonomisk for den enkelte. I tillegg er det mange små skogeiere, noe som gjør informasjonsjobben krevende.

Viltforvaltning

- Det er registrert store beiteskader fra hjortevilt på furuforyngelser og i økende grad på gran.
- Felt elg har lave vekter.
- Elgstammen har lav produktivitet.
- Foretrukket lauvbeite, rogn, osp, selje (ROS) og vier er svært sparsomt i viktige områder.

Beitenæring - Rovdyr

- Økte utfordringer knyttet til både gjerdehold, vegtrafikk, friluftsliv og arealbruk.
- Økte utfordringer knyttet til rovdyr (ulv) i Hadelands utmarksområder, som er beiteprioriterte områder i hht. nasjonal rovdyrpolitikk.

Omdømme

- Vi mangler flere merkevarer – som kan sette Hadeland på kartet.
- Lite foredlingsindustri, både innen jord og skog – gir lite nytenking og innovasjon

Miljø og klima

- Drift som ikke er tilpasset ressursgrunnlaget kan medføre miljøbelastning, forurensing av vassdrag og mye transport.
- Vassdragene i jordbruksområdene på Hadeland har for dårlig vannkvalitet i hht. EUs vanndirektiv
- Det har vært krevende å fremme bioenergi de siste årene pga. lav strømpris.
- Grunneierne har manglende kunnskap om skjøtsel av biologisk viktige arealer.
- Klimaendringer vil kreve endringer i driftsformene både i jordbruk og skogbruk.
- Klimaendringer vil medføre nye utfordringer som nye skadegjørere, erosjonsskader, endret nedbørsmønster mm.
- Landbruket må redusere sine klimagassutslipp.

Visjon, mål og tiltak

4. Visjon, mål og tiltak

4.1 Visjon

HADELAND skal i 2040 ha:

- et offensivt og variert landbruk med økt produksjon og verdiskaping
- et levende og vakkert kulturlandskap
- et landbruk på lag med miljøet

Med dette menes at Hadeland skal ha ei ambisiøs og aktiv landbruksnæring, med høyere produksjon og verdiskaping på alle felt. Landbruket på Hadeland skal ha mangfoldig produksjon og variert bruksstruktur. Kulturlandskapet skal forvaltes slik at det også i framtida er vår felles stolthet og en attraksjon i regionen. Landbruket skal være bevisst sitt samfunnsansvar, og all produksjonen og forvaltning skal være basert på tilgjengelige lokale ressurser og norske fôrråvarer. Økt produksjon skal være bærekraftig, - på lag med miljøet.

4.2 Hovedmål

Visjonen følges opp av 8 hovedmål. For hver av de 8 hovedmålene er det forslått strategier og tiltak som må følges opp av kommunene, regionen og næringa sjøl.

- A. Ivareta landbrukets produksjonsarealer
- B. Øke matproduksjonen – basert på lokale ressurser
- C. Øke verdiskapningen i skogbruket
- D. Øke satsingen på lokalprodusert mat og opplevelser på Hadeland
- E. Øke omfanget av landbrukstilknyttet næringsutvikling – Bygdenæring
- F. Tilrettelegge for en stabil og god utmarks- og viltforvaltning
- G. Jobbe for økt rekruttering og strategisk omdømmebygging
- H. Jobbe for et mest mulig miljø- og klimavennlig landbruk

4.3 Strategi og tiltak

Mål					
A	Ivareta landbrukets produksjonsarealer – jordvern	Skal landbruket produsere mat må produksjonsarealene beskyttes. Det må til et aktivt jordvern om matproduksjonen skal økes, og skog- og utmarksarealer må ivaretas som fornybare ressurser. Dette betyr at en må være restriktiv med å tillate nye boliger og landbruksfremmed virksomhet i aktive landbruksområder. En må også vurdere tiltak som kan øke det dyrkede arealet. Jordvern og vern av høgproduktiv skog gir utfordringer for utbygging av tettstedene våre.			
	Strategi – dette vil vi gjøre	Tiltak – slik vil vi gjøre det	Tid	Ansvar	Effekt / Måleenhet
A.1	Minimalisere avgang av dyrket og dyrkbar jord	Ikke omdisponere dyrket mark i planprosesser	2018 - 2022	KS og Rådmann	Antall dekar
		Ikke omdisponere dyrket mark i dispensasjonssaker etter plan- og bygningsloven	2018 - 2022	KS	Antall dekar
A.2	Øke det dyrkede arealet	Gjennomgå KPA og tilbakeføre dyrket mark som ikke er utbygd til LNF-formål	Ved rullering av KP	KS og Rådmann	Antall dekar
		Stimulere til nydyrking	2018 - 2022	LKH	Antall dekar
		Utrede muligheten for å opprette fond for nydyrking ved omdisponering av dyrka og dyrkbar jord	2018	LKH	Politisk sak
A.3	All dyrket mark skal drives	Streng praktisering av jordlovens drivepliktsregler	2018 - 2022	LKH	All dyrket mark drives
		Oppfordre til langsiktig bortleie av jord som ikke er i drift	2018 – 2022	LKH	All dyrket mark drives
A.4	Bidra til effektive driftsenheter	Stimulere til jordleieforhold som gir minst mulig transport (er også et klimatilak)	2018 - 2022	LKH	Redusert transport
		Ikke tillate nye boliger eller annen landbruksfremmed virksomhet i aktive landbruksområder	2018 – 2022	KS og Rådmann	Innvilgede disp.saker
A.5	Ivareta skog og utmark	Ivareta store sammenhengende skog- og utmarksområder i planprosesser	Ved rullering av KP	KS og Rådmann	
A.6	Landbrukseiendommer skal være bebodd	Praktisere boppliktsreglene strengt	2018 - 2022	LKH	Færre ubebodde eiendommer
A.7	Harmonisere bruksstruktur og driftsstruktur	Tillate fradeling av hele «skifter», som tilleggsareal til annen landbrukseiendom, der det gir en god driftsmessig løsning	2018 – 2022	Rådmann, LKH	Antall dekar
		Tillate fradeling av tun på gardsbruk under forutsetning av at resten av landbrukseiendommen selges som tilleggsareal til annen landbrukseiendom i drift.	2018 – 2022	Rådmann, LKH	Antall dekar

Mål					
B	Øke matproduksjonen basert på lokale ressurser	Økt matproduksjon, i takt med befolkningsutviklingen, er et nasjonalt mål. Som et viktig landbruksdistrikt bør Hadeland være ambisiøse på dette. Økt matproduksjon er også en viktig brikke i den grønne omstillingen. Hadeland har naturgitte forhold for matkornproduksjon og grønnsaksdyrking, og de beste arealene bør brukes til slike produksjoner. Vi har også aktive produsentmiljøer for grovførbasert husdyrhold og kraftfôrkrevende produksjoner. Det er tilgjengelige arealer til at disse produksjonene kan øke betraktelig.			
	Strategi – dette vil vi gjøre	Tiltak – slik vil vi gjøre det	Tid	Ansvar	Effekt / Rapportering
B.1	Holde oppe og øke kompetansen i landbruket	Arbeide for at flere tar landbruksutdanning, både videregående skole og voksenalderutbud	2018 - 2022	LFH	Antall personer
		Øke ressursene i Landbrukets Fagråd Hadeland, for å øke antall kompetansehelevende møter, kurs og markdager	2018 - 2022	KS	Økt aktivitet
		Opprettholde kompetanse og ressurser på Landbrukskontoret for Hadeland	2018 - 2022	KS	Budsjett kroner
B.2	Øke avlinger og verdiskapingen	Bedre agronomi; drenering, jordpakking	2018 - 2022	LFH - Landbruket	Økte avlinger
		Ta i bruk nye sorter og ny teknologi (presisjonslandbruk)	2018 - 2022	LFH - Landbruket	Økte avlinger
		Øke kvalitet på produktene og produsere spesialprodukter	2018 - 2022	LFH - Landbruket	Økt verdiskaping
		Lokalt salg av produkter	2018 - 2022	LFH - Landbruket	Økt verdiskaping
B.3	Øke bruken av beiteressursene	Stimulere til økt bruk av innmarksbeiter (arealer med status innmarksbeite)	2018 - 2022	LKH, LFH	Antall dyr på innmarksbeite
		Stimulere til økt bruk av utmarksbeite i områder med tilgjengelige ressurser	2018 - 2022	LKH, beitelagene	Antall dyr på utmarksbeite
B.4	Stimulere gode produsentmiljøer	Støtte opp om de gode miljøene vi har f.eks. birøktermiljøet, grønnsaksmiljøet, andelslandbruket, «rødt kjøtt» miljøet (sau og storfe)	2018 - 2022	LKH, LFH	Antall produsenter

Mål					
C	Øke verdiskapingen i skogbruket	En god forvaltning som innebærer aktiv og kunnskapsbasert bruk av skogen er viktig for verdiskaping, arbeidsplasser og miljøet. Nye skogbruksplaner i 2017 vil gi oss oppdatert informasjon om skogressursene og aktuelle tiltak i alle tre kommunene.			
	Strategi- dette vil vi gjøre	Tiltak – slik vil vi gjøre det	Tid	Ansvar	Effekt / Rapportering
C.1	Øke engasjementet for skogbruket hos den enkelte skogeier	Følge opp leveransen av skogbruksplanene med kurs i forståelse og bruk av skogbruksplanene	2018	LKH, LFH	Avholdt kurs
		Følge opp tiltakene i de nye skogbruksplanene ved pådriverprosjekt	2018 - 2022	LKH, LFH	Gjennomført prosjekt
		Øke og kvalitetssikre skogkulturaktiviteten ved å: <ul style="list-style-type: none"> • øke kontrollen av tiltakene i skogkulturen • veiledningen til skogeierne 	2018 - 2022	LKH, LFH	Økt skogkulturaktivitet

		Veilede skogsameier i oppløsning av sameiet.	2018 - 2022	LKH	Færre sameier
C.2	Øke verdien i skogbruket ved økt avvirkning og kvalitetsproduksjon	Samordne økt avvirkning i tråd med anbefalingene i nye skogbruksplaner, samt stimulere til uttak av greiner og toppler (GROT) som energivirke.	2018 - 2022	LKH, LFH	Økt avvirkning
		Rask behandling og god oppfølging av opprustingsprosjekter for skogsbilveger.	2018 - 2022	LKH	Raskere saksbehandling
		Stimulere samarbeid om veg-opprusting og vegvedlikehold,	2018 - 2022	LKH	Flere samarbeidsprosjekter
		Initiere oppgradering av off. vegnett til nødvendig standard	2018 - 2022	Rådmann LKH	Oppgraderte veger
		Stedstilpasset produksjon i skogbruket blant annet ved: <ul style="list-style-type: none"> Tilpasset treslag til boniteter Bytte treslag på råtemark 	2018 - 2022	LFH, Landbruket	Bedre stedstilpasset produksjon
C.3	Øke bruken av tre for å øke verdiskapningen fra skogen og binde karbon som klimatilak	Arrangere informasjonsmøter om bruk av tre som byggemateriale både for arkitekter, konsulenter, entreprenører og eiendomsutviklere. Fokuserer spesielt på landbruksbygg og andre næringsbygg.	2018 - 2022	LKH	Antall arrangement
		Innarbeide bruk av tre som tildelingskriterium i kommunenes anbudsrunder for bygge- og anleggsarbeid	2018 - 2022	Rådmann	Reviderte tildelingskriterier
		Samarbeide med HVS vedr bruk av tre som byggemateriale	2018	LKH	Etablert samarbeid

Mål					
D	Øke satsingen på lokalprodusert mat og opplevelser på Hadeland	<p>Hadelandsregionen profileres under slagordet «Nært og naturlig», og regionens utviklingsstrategier er knyttet til «grønne» og bærekraftige verdier. I dette bildet er landbruket sentralt. Flere tusen år med matproduksjon og aktiv landbruksdrift har gitt Hadeland et særegent og vakkert kulturlandskap – med stor opplevelsesverdi.</p> <p>Stikkord her er lokalmat, kulturlandskap, opplevelse og reiseliv, kurs og opplæring, håndverk, kunst og kultur. Samarbeid mellom etablerte aktører innen opplevelse – reiseliv – kultur - kunst – kurs på den ene siden, og lokalmatprodusenter på den andre siden, er et ønsket satsningsområde. Det vil kreve både økt volum og mangfold av lokalmat.</p>			
	Strategi – dette vil vi gjøre	Tiltak – slik vil vi gjøre det	Tid	Ansvar	Effekt / Rapportering
D.1	Øke mengde og mangfold av lokalmat	Stimulere til at flere produsenter viderefører, markedsfører og selger mat produsert på Hadeland som lokalmat	2018 - 2022	FM, LKH, RR, LFH	Flere produsenter
		Jobbe for et nettverksamarbeid mellom lokalmatprodusenter	2018 - 2022	FM, LKH, RR, LFH	Etablert nettverk
		Utvikle Hadeland til et kompetanse-nav for lokalmat og matkultur	2018 - 2022	FM, LKH, RR, LFH	
		Stimulere til utvikling av spesialprodukter og nye «Hadelandsprodukter»	2018 - 2022	FM, LKH, RR, LFH	Nye produkter
D.2	Øke omsetningen av	Stimulere til økt bruk av lokalmat i kommunale	2018 -	FM, LKH,	Økt bruk og

	lokalmat	virksomheter, hos lokale serveringssteder og hoteller, på lokale arrangementer og store arbeidsplasser.	2022	RR, LFH	synlighet
D.3	Opplevelses-landbruk	Stimulere til satsing på landbruksbasert kultur-, natur-, mat- og aktivitetsopplevelser	2018 - 2022	FM, LKH, RR, LFH	Nye tilbud
		Styrke samarbeid mellom reiseliv, opplevelsesbaserte næringer og landbruket	2018 - 2022	FM, LKH, RR, LFH	Igangsatt samarbeid

Mål					
E	Øke omfanget av landbrukstilknnyttet næringsutvikling	Økt gründerskap og vekst som baserer seg på landbrukets ressurser er et prioritert område. Tradisjonelt er snøbrøyting/strøing, vedproduksjon og tjenester innen grøntanlegg viktige tilleggsnæringer for landbruket på Hadeland. Hadelands beliggenhet i nærheten av de store befolknings-konsentrasjonene gir oss fortrinn. Det er kort veg for å levere tjenester og produkter, samtidig som kundegrunnlaget for salg av opplevelser og tjenester på Hadeland er stort.			
	Strategi – dette vil vi gjøre	Tiltak – slik vil vi gjøre det	Tid	Ansvar	Effekt / Rapportering
E.1	Videreutvikle miljøet for gründerskap og nyskapende virksomheter	Opprettholde et godt veiledningsapparat og møtested for gründere	2018 - 2022	KS, Rådmann	Hadelands-hagen blomstrer
E.2	Videreføres satsingen på «Inn på tunet» (IPT)	Øke kommunens bruk av IPT-tjenester. (oppvekst og opplæring, arbeid, helse-omsorg)	2018 - 2022	Rådmann	Flere som tilbyr IPT-tjenester
E.3	Forenkle saksbehandling når eksisterende bygninger skal brukes til landbrukstilknnyttet næringsvirksomhet	Ha en liberal dispensasjonspraksis fra LNF-formålet i kommuneplanens arealdel, innarbeides ved revidering av KPA	2018 - 2022	Rådmann	Nye retningslinjer i KPA

Mål					
F	Tilrettelegge for en god og stabil utmarks- og viltforvaltning	Jakt- og fiskemuligheter bør være tilgjengelig for alle. Slik blir det avkastning også for grunneier. Viltet må forvaltes i samsvar med naturgrunnlaget og de beiteressurser som er tilgjengelige. Beiteressursene påvirkes av skogbrukstiltak og beitetrykket fra vilt og husdyr.			
	Strategi – dette vil vi gjøre	Tiltak – slik vil vi gjøre det	Tid	Ansvar	Effekt / Rapportering
F.1	Stabil og målretta forvaltning av viltressursene	Rullere kommunale retningslinjer for hjorteviltforvaltningen.	2018	KS, LKH	Nye retningslinjer
		Fornye valdenes forvaltningsplaner for hjortevilt i tråd med kommunale retningslinjer	2019	Valdene/ grunneier-lagene	Nye forvaltningsplaner
		Støtte jeger- og fiskerforeningene (JFF) og grunneierlag i fiskeforvaltningen til nytte for fritidsfiskere.	2018 - 2022	LKH	Økt aktivitet
F.2	Økt fokus på utmarksbeiting - beiteressurser, beitebruk og organisering	Utarbeide beitebruksplan for Hadeland, inkludert beredskapsplan for rovviltangrep	2018 - 2019	LKH, beitelag, grunneiere	Økt kunnskap, red konflikter

F.3	Bruke utmark som hytte- og rekreasjonsområde	Legge til rette for hyttebygging på riktige arealer gjennom gode planprosesser	Ved rullering av KP	KS, Rådmann	
		Stille krav om grunneierorganisering slik at de som holder friområdene også får del i inntektene av hytteutbygging.	2018 - 2022	Rådmann	Ny grunneierorganisering

Mål					
G	Jobbe for økt rekruttering og strategisk omdømmebygging	Rekruttering til landbruket er en utfordring. Gjennomsnittsalderen på gardbrukeren er økende. For å opprettholde et offensivt landbruk er det viktig at ungdommen er engasjert. Landbrukets omdømme er vesentlig i denne sammenheng.			
	Strategi - dette vil vi gjøre	Tiltak – slik vil vi gjøre det	Tid	Ansvar	Effekt / Rapportering
G.1	Øke statusen til bonden	Snakke opp bondens arbeid og landbrukets betydning på Hadeland	2018 - 2022	LFH, Faglagene, KS, LKH	
		Synliggjøre landbruket i regionen	2018 - 2022	LFH, Faglagene, KS, LKH	
		Følge opp Fylkesmannens initiativ knyttet til «Utvalgte kulturlandskap» i området Granavollen – Tingelstadhøgda – Røykenvik.	2018-2022	LKH	Status gitt
G.2	Øke rekrutteringen til landbruket	Arrangere egne samlinger for unge og nye i landbruket. Fokuserer spesielt på å få flere jenter inn i miljøet	Årlig	LFH	Antall arrangement
		Arrangere avløserkurs for ungdom	Hvert 2. år	LFH	Flere avløserer

Mål					
H	Jobbe for et miljø- og klimavennlig landbruk	Landbruket er bevisst på sitt samfunnsansvar, og ønsker å være en miljø- og klimavennlig næring. Økt produksjon må være bærekraftig. Landbruket må i framtida ha økt fokus på å begrense klimagassutslipp og økt binding av karbon i økosystemene. Det vil også være økt fokus på erosjon og avrenning til vassdrag.			
	Strategi – dette vil vi gjøre	Tiltak – slik vil vi gjøre det	Tid	Ansvar	
H.1	Redusere avrenning av næringsstoffer fra jordbruksdrift (Følge opp EUs vanddirektiv i henhold til handlingsplan for «Vannregion Vestviken»)	Gjennomføre tiltak i «Handlingsplan for landbruket på Hadeland» <ul style="list-style-type: none"> Tilby årlige gjødslingsplanleggingskurs Målrettet kontroll av gjødslingsplaner Stimulere til å ta i bruk ny gjødslingsteknologi Stimulere til endret jordarbeiding Økt bruk av grasdekte vannveger Stimulere til riktig skjøtsel av kantsoner langs vassdrag 	2018 - 2022	LKH, LFH	Bedret vannkvalitet
H.2	Hindre punktutslipp	Gjennomføre stikkprøvekontroller av gjødselkjeller/kum, lagring av talle og utekve	Årlig	LKH	Antall kontroller
H.3	Ivareta biologisk mangfold i landbruksområder	Følge opp frivillig vern i skog	2018 - 2022	LKH	Antall dekar vernet areal
		Stimulere til riktig skjøtsel av områder med status som	2018-	LKH	Informasjons-

		«utvalgt naturtype» og «prioriterte arter» i hht. naturmangfoldloven, dvs. slåttemark, kalksjøer og leveområder for dragehode.	2022		tiltak
		Innføre meldeplikt for jordbruksiltak i nedslagsfeltet til den utvalgte naturtypen kalksjø	2020?	LKH	Etablert system
		Stimulere til riktig skjøtsel av arealer med høy biologisk verdi; beitemark, kantsoner, åkerholmer, restarealer, dammer, artsrike veikanter osv.	2018 – 2022	LKH	Informasjons-tiltak
		Bekjempe svartelistede arter	2018 - 2022	Kommunene	Færre lokaliteter
H.4	Redusere utslipp av klimagasser	Arrangere kurs i energieffektiv kjøring av landbruksmaskiner	2018 – 2022	LFH	Antall personer på kurs
		Gjennomføre mulighetsstudie for biogassanlegg i landbruket	2020	LKH	Gjennomført mulighetsstudie
		Gjennomføre energieffektivisering i bygningsmassen	2018 – 2022	Landbruket	Redusert CO ₂ utslipp
H.5	Motvirke klimaendring ved å øke karbonlagring	Følge opp statlig tiltak for tettere planting	Årlig	LKH	Økt CO ₂ lagring
		Følge opp statlig tiltak for gjødsling av skog	Årlig	LKH	Økt CO ₂ lagring
		Stimulere til økt grøfting av dyrket mark	Årlig	LKH	Antall meter grøft
		Initiere prosjekt om karbonlagring i jord	2020	LFH, LKH	Igang satt prosjekt
H.6	Erstatte fossil energi i landbruket med fornybar energi	Initiere prosjekt solcelleanlegg på låvetak	2020	LFH, LKH	Igang satt prosjekt
		Konvertere til fornybart drivstoff med lavere CO ₂ utslipp, på landbruksmaskiner	2018 - 2022	Landbruket, LFH, LKH	Redusert CO ₂ utslipp
		Konvertere fra fossil til fornybar energi til oppvarming av landbruksbygninger	2018 – 2022	Landbruket LFH	Redusert CO ₂ utslipp
H.7	Stimuler til økt satsning på bioenergi	Stimulere til videre utbygging av eksisterende fjernvarmenett	2018 - 2022	Rådmann	
		Stimulere til flere gårdsvarmeanlegg	2018 – 2022	LKH, LFH	Antall nye anlegg
		Videreutvikle kompetansemiljøet på Hadeland	2018 – 2022	LKH, LFH	
H.8	Økt økologisk produksjon	Støtte opp om eksisterende produsentmiljøer og stimulere til nyetableringer	2018-2022	LKH, LFH	Øke produksjonen

LKH= Landbrukskontoret for Hadeland
 LFH= Landbrukets Fagråd Hadeland
 KS = Kommunestyrene
 RR = Regionrådet

Landbruket = gardbrukerne selv
 VR = Vannregion Randsfjorden
 FM = Fylkesmannens regionstilling

Handlingsplan 2018 - 2022

5. Handlingsplan 2018-2022

For å nå målsettingene vi har for landbruket på Hadeland fram mot 2040 må det jobbes med alle strategiene og tiltakene som er beskrevet i kapittel 4. Det er mange mål, strategier og tiltak og ut fra tilgjengelige ressurser er det ikke mulig å jobbe med alle til enhver tid. Noen av målene og tiltakene vil være en del av Landbrukskontorets ordinære driftsoppgaver, og de vil bli jobbet med i samarbeid med øvrig forvaltning i kommunene. Næringa vil jobbe med dette i Landbrukets Fagråd, i Faglagene og gjennom grunneiersamarbeid.

Likevel må det prioriteres, og ut fra arbeidsgruppa- og referansegruppa arbeid, høringsuttalelser, innspill fra politikere og andre involverte i prosessen, er fire hovedsatsningsområder fremmet i følgende handlingsplan for perioden 2018-2022.

Prioritet	Handlingsplan/hovedsatsning	Ansvarlig, samarbeidspartnere og organisering
1	Gjennomføre prosjektet «Den dyktige bonden»	
	<p>«Den dyktige bonden» skal være et nærings – og miljøprosjekt for landbruket på Hadeland. Hovedmålet med prosjektet er at landbruket skal bli mer klima- og miljøvennlig samtidig som maten produseres effektivt.</p> <p>Navnet «Den dyktige bonden» er valgt fordi bonden som har mye kompetanse og er god agronom, driver mer miljø- og klimavennlig, og er den mest effektive matprodusenten. Prosjektet skal motivere, veilede og vise gardbrukerne at et klima- og miljøvennlig landbruk også er det mest lønnsomme.</p> <p>Prosjektet vil jobbe særlig med tiltakene i hovedmål B – Økt matproduksjon, og H – Jobbe for et miljø- og klimavennlig landbruk.</p>	<p>LKH, LFH, FM, RR, Klimapådriveren for Hadeland, Vannregion Randsfjorden</p> <p>Prosjektperiode: 2018-2022 Prosjektleder i 100 % stilling Anslag kostnad (Lønn, drift, tiltak): 1 000 000 pr år Finansiering: Prosjektmidler søkes hos FM, OFK, RR, MD.</p> <p>Kommunal egeninnsats avhengig av tilslag på prosjektmidler.</p>
2	Utarbeide beitebruksplan for Hadeland	
	<p>Økt fokus på betydningen av, og utfordringene knyttet til, utmarksbeiting er begrunnelsen for å prioritere og utarbeide en beitebruksplan for Hadeland. Beitebruksplanen vil ha en egen beredskapsplan for rovviltangrep.</p> <p>Tiltaket er forankret i hovedmål F: Tilrettelegge for en god og stabil utmarks- og viltforvaltning, tiltak F.2</p>	<p>LKH, i samarbeid med beitelag og grunneiere</p> <p>Prosjektperiode: 2018-2019</p>
3	Gjennomføre pådriverprosjekt for økt skogkulturaktivitet	
	<p>Nye skogbruksplaner i 2017 gir oppdatert informasjon om skogressursene og aktuelle tiltak på den enkelte eiendom, i alle tre Hadelandskommunene. For å stimulere skogeierne til raskt å igangsette skjøtselstiltak planlegges et pådriverprosjekt.</p> <p>Finansieres med NMSK-midler (nærings- og miljøtiltak i skogbruket) og rentemidler fra skogfondskontoene</p> <p>Tiltaket er forankret i hovedmål C: Øke verdiskapingen i skogbruket, tiltak C.1 og C.2</p>	<p>LFH, LKH, Hadeland skogeierområde/ Kontaktutvalget for skogbruk</p> <p>Prosjektperiode: 6 mnd i 2018 Prosjektleder: 100 %</p>
4	Øke satsingen på lokalprodusert mat og opplevelser på Hadeland	
	<p>Hadelandsregionen profileres under slagordet «Nært og naturlig», og regionens utviklingsstrategier er knyttet til «grønne» og bærekraftige verdier.</p> <p>Stikkord her er lokalmat, kulturlandskap, opplevelse og reiseliv, kurs og opplæring, håndverk, kunst og kultur. Samarbeid mellom etablerte aktører innen opplevelse – reiseliv – kultur - kunst – kurs på den ene siden, og lokalmatprodusenter på den andre</p>	<p>LKH, LFH, FM</p> <p>Prosjektperiode 2018-2022</p>

	<p>siden, er et ønsket satsningsområde. Det vil kreve både økt volum og mangfold av lokalmat.</p> <p>Det vil bli utarbeidet en handlingsplan i 2018, for perioden 2019-2022, med konkrete tiltak.</p> <p>Satsningen er forankret som hovedmål D- Øke satsingen på lokalprodusert mat og opplevelser på Hadeland, tiltak D.1- D.3</p>	
--	--	--

Politisk behandling

Vedtak i kommunestyret i Jevnaker sak 22/18, 22.03.2018

Kommunestyret i Jevnaker godkjenner «Landbruksplan for Hadeland 2018-2026» med handlingsplan for perioden 2018-2022.

Vedtak i kommunestyret i Lunner sak 16/18, 22.03.2018

Kommunestyret i Lunner godkjenner «Landbruksplan for Hadeland 2018-2026» med handlingsplan for perioden 2018-2022, med følgende endringer:

- Punkt 4.1 Visjon – 3. kulepunkt endres til: «et bærekraftig landbruk på lag med miljøet»
- Landbrukets rolle i lokale beredskapsplaner skal innarbeides i landbruksplanen ved neste rullering.
- Under mål B i tabell, øke matproduksjonen basert på lokale ressurser, nytt underpunkt, B5: Strategi: Stimulere til økt økologisk produksjon
Tiltak: Om mulig i samarbeid med OIKOS, jobbe spesifikt med produksjoner innen kjøtt, korn, potet og grønnsaker for å øke antall økologiske gårder
Tid: 2018-2022, Ansvar: LKH, Effekt: Flere økologiske bruk

Vedtak i kommunestyret i Gran sak 13/18, 05.04.2018

Kommunestyret i Gran godkjenner «Landbruksplan for Hadeland 2018-2026» med handlingsplan for perioden 2018-2022, med følgende endringer:

A og A4 s. 20;

A. Følgende setning strykes: «Dette betyr at en må være restriktiv med å tillate nye boliger og landbruksfremmed virksomhet i aktive landbruksområder».

I stedet skal det stå:

«Der det er mulig, når hensyn til jordvern og landbruksdrift og forholdene ellers ligger tilrette, kan det tillates bygging av nye boliger eller annen virksomhet i aktive landbruksområder».

Pkt A4. Formuleringen «Ikke tillate nye boliger eller annen landbruksfremmed virksomhet i aktive landbruksområder» strykes.

- 1.2 Formål: Økt kommunal bruk av lokale råvarer i offentlig servering, og som gaver. Råvarene fra Hadeland skal fremmes i turistsammenheng.
- 2.11 Gran kommune skal stimulere til omlegging til økologisk landbruk og omsetning av økologiske råvarer.
- 2.13 Landbruket kan binde like mye karbon som nå slippes ut per år i trafikken. Tilgjengelig kunnskap om driftsmetoder for å oppnå dette bør tilbys på Hadeland.
- 3. Aktive miljøer:- Vi har Norsk bruksgenbank for gamle kornsorter i kombinasjon med mølle og utsalg for matmel
-Vi har en pådriver for miljøvennlig drivhusproduksjon i Norge.
- Miljø og klima, side 17, tilleggskulepunkt: Innsektene er hardt rammet av mangel på leveområder i Norge. Gran kommune skal lage en helhetlig plan for sikring av viktige leveområder for insekter. Den naturlige vegetasjonen i grøftkanter, åkerholmer, slåttemark og randsoner til vassdrag er noen av dem.
- 4.3 E2 Kommunal bruk av Inn på TUNET til aktivitetstilbud for hjemmeboende med demens.

Vedlegg

	<p>Vedlegg 1: Fakta om landbruket på Hadeland, datert februar 2018</p>
	<p>Vedlegg 2: Energi- og klimadata med tiltaksliste for landbruket i Gran, Lunner og Jevnaker. Rapport basert på bruk av Energigårdens Energi- og klimakalkulator for landbruket, juni 2017</p>